

Austrumu- Rietumu lauksaimniecības sistēmas trešajā gadu tūkstoši ieejot

Bertinoro grupa un tās memorands

Nelielā Itālijas pilsētiņā Bertinoro 1995. gada decembrī un 1996. gada maijā divos posmos notika samērā netipiska starptautiska konference ar vilinošu nosaukumu "Austrumu- Rietumu lauksaimniecības sistēmas trešajā gadu tūkstoši ieejot".

Tas bija Itālijas kā Eiropas Savienības prezidējošās valsts ieguldījums Eiropas lauksaimniecības integrācijas procesa veicināšanai. Konferenci organizēja Boloņas universitātes Lauksaimniecības fakultāte, Cezēnas municipalitāte un vairāki privāti fondi. Konferences organizēšanas koordinators bija Boloņas universitātes Lauksaimniecības fakultātes profesors **Andrea Segrē**.

Konferencē piedalījās:

Sīmens van Berkums, Lauksaimniecības ekonomikas ZPI, Hāga, **Nīderlande**

Laurence Blotnicka, Eiropas pētījumu institūts, Parīze, **Francija**

Stefans Bojnecs, Lauksaimniecības ministrija, Ļubļana, **Slovēnija**

Kristians Bēze, ASA institūts, Bonna, **Vācija**

Serdžio Gomess Paloma, Kopējo pētījumu centrs, Eiropas Komisija, Seviļa, **Spānija**

Natālija Kazlauskiene, agrāk Lauksaimniecības ministrija, Viļņa, **Lietuva**

Olga Meļuhina, Ekonomikas reformu institūts, Maskava, **Krievija**

Džulio Menato, DG VI - Lauksaimniecība, Eiropas Komisija, Brisele, **Beļģija**

Andris Miglavs, Latvijas Valsts agrārās ekonomikas institūts, Rīga, **Latvija**

Sergejs Petkēvičs, Agrorūpnieciskā kompleksa ZPI, Minska, **Baltkrievija**

Vladislavs Piskoržs, Lauksaimniecības politikas analīzes vienība, **Varšava, Polija**

Tomašs Ratingers, Lauksaimniecības ekonomikas ZPI, Prāga, **Čehijas Republika**

Andrea Segrē, Lauksaimniecības ekonomikas un inženieru fakultāte, Boloņas Universitāte, **Itālija**

Jo Svinnens, Lauksaimniecības ekonomikas fakultāte, Lēvenas Katoliskā universitāte, **Beļģija**

Stefans Žureks, Džona F.Kenedija Valdības skola, Harvardas Universitāte, Kembridža, **ASV**.

Konferences dalībnieki vienojās pieņemt kopēju vārdu **Bertinoro grupa**, ievērojot kultūrvēsturisko un simbolisko nozīmi, kāda ir pilsētiņai, kur grupa pirmo reizi sapulcējās. (Vārds *Castrum Brittinori* ir sastopams jau IX gadsimtā, un tas sakņojas īpašā viesmīlības garā, ko ciema iedzīvotāji izrādījuši ceļiniekiem.)

Šai konferencei no daudziem citiem zinātniskiem forumiem (kongresiem, konferencēm, semināriem) bija vairākas atšķirības:

- ♦ noteicošie bija nevis dalībnieku ziņojumi un diskusijas ap tiem, bet gan mēģinājums dalībnieku diskusijās izveidot kopēju viedokli par to, kas sagaida Eiropas lauksaimniecību nākošajā gadu simtenī.
- ♦ dalībnieki bija gados jauni (vecuma cenzs- 40 gadi), bet jau visai pazīstami speciālisti gan no Austrumu, gan no Rietumu valstīm, kopskaitā 17, kas pārstāvēja gan augstskolas, gan

zinātniskos institūtos, gan starptautiskās institūcijas, gan valdības iestādes.

Konferences darba rezultātā tika sagatavots noslēguma memorands. Zināmā mērā to var uzskatīt par *consensus* dokumentu, jo tajā nav iekļautas atsevišķu konferences dalībnieku piedāvātās tēzes, ja citi dalībnieki tās nepieņēma. Tāpat arī ne visas no piedāvātajām idejām bija iespējams izstrādāt līdz to galīgajam formulējumam.

Tāpēc ārpus memoranda ietvariem palika, piemēram, tēzes par Austrumu un Rietumu valstu ekonomiskās politikas konverģenci, par pasaules saimnieciskās dzīves globalizācijas ietekmes negatīvajiem aspektiem, kas saistās ar valstu nacionālo īpatnību devalvēšanu.

Tajā pašā laikā tika pausta kopēja sapratne par Austrumu- Rietumu valstu tālāku ekonomisko integrāciju un konverģenci, kas atspoguļosies arī vienotā lauksaimniecības tirgus paplašināšanā un atsevišķo valstu lauksaimniecības politiku harmonizēšanā. Tāpat tika panākta vispārēja izpratne par lauku un lauksaimniecības attīstības mijiedarbību, par privatizāciju kā līdzekli, lai paaugstinātu saimnieciskās darbības efektivitāti, bet ne kā pašmērķi, par kredīta garantiju fondu kā ieteicamu lauku kredīta problēmu risināšanas iespēju.

Dokumenta kopsavilkums satur pašreizējās lauksaimniecības politikas raksturojumu un ieteikumus visu Eiropas valstu, kā arī atsevišķu valstu grupu valdībām, nākošajam gadu tūkstošim tuvojoties. Tas ir vērtējams kā dažādu valstu un dažādu uzskatu pārstāvju viedokļu saskaņas rezultāts, un tas var sniegt kādas idejas arī mūsu pašu valsts lauksaimniecības politikas veidotājiem.

Šajā publikācijā var iepazīties vien ar Memoranda kopsavilkumu. Latvijas Valsts agrārās ekonomikas institūta izdotās publikāciju sērijas "ES un lauksaimniecība Latvijā" 4. krājumā ir iekļauts pilns memoranda teksts latviešu un angļu valodā. Par šo un citu ar ES tematiku saistīto publikāciju saņemšanas iespējām var interesēties Latvijas Valsts agrārās ekonomikas institūtā, Strukturu ielā 14, Rīgā, LV-1039, tel 7552909.

Konferences dalībnieks,

Andris Miglavs

ekonomists

Memorands (kopsavilkums)

Bertinoro grupa

Tuvojoties XX gadsimta beigām ...

Bertinoro grupa vērtē

pašreizējās pārmaiņas, kas pilnībā maina ekonomiskās, sociālās un politiskās struktūras Eiropas bijušajās Centralizētajās plāna ekonomikas valstīs, kā vēsturisku iespēju paaugstināt ekonomiskās

labklājības un politiskās stabilitātes līmeni visā Eiropā. Lai gan vēl ir jāpārvar daudz šķēršļu, šī memoranda mērķis ir palīdzēt izmantot šo vēsturisko iespēju, politiķiem un starptautiskajām organizācijām parādīt stratēģiskās prioritātes un dodot rekomendācijas lauksaimniecības un pārtikas sistēmas jomā.

Bertinoro grupa atzīst, ka

- 1 - pārejas process uz tirgus saimniecību lauksaimniecībā, tāpat kā pārējās ekonomikas sfērās vis nenozīmē pilnīgu valsts lomas izzušanu, bet gan būtisku valsts lomas izmaiņšanu, kas prasa reformēt arī tiesisko un institucionālo vidi. Valdībai tā vietā, lai iejauktos ražošanas apjomu, kā arī produkcijas un resursu cenu noteikšanā, jā rūpējas par tirgus infrastruktūras un konkurences attīstību.
- 2 - atšķirības ekonomiskajā struktūrā, politiskajās institūcijās un sabiedriskajās paražās katrā valstī liek izvēlēties savas īpatnējās pārveidošanās un pārstrukturēšanas procesa versijas;
- 3 - pārejas process norit pieaugošas globalizācijas apstākļos. Integrācija pasaules ekonomikā ir ārkārtīgi nozīmīga, lai paātrinātu ekonomisko izaugsmi un labklājības līmeņa celšanos;
- 4 - pieaugošā CEV un NVS loma pasaules pārtikas tirgū ir saistīta ar šo valstu institucionālajām un strukturālajām reformām un šo valstu pievienošanās daudzpusējiem līgumiem. Visaptverošākais piemērs šādai CEV integrācijai pasaules ekonomikā ir tālāka šo valstu integrācija ES ietvaros.
- 5 - pateicoties savai daudzfunkcionālajai lomai sabiedrībā, kā arī sava ekonomiskā un politiskā nozīmīguma dēļ lauksaimniecībai ir izšķiroša nozīme Eiropas integrācijā
- 6 - Austrumu- Rietumu integrācija notiek laikā, kad ES Kopējā lauksaimniecības politika (CAP) tiek pārveidota vairāk tirgus orientētā virzienā.
- 7 - lauksaimniecības pārveidošana ir izšķiroša vispārējās (kopējās??) ekonomikas transformācijai un attīstībai demokrātijas virzienā;
- 8 - efektīva lauksaimniecības un pārtikas sistēma balstās vismaz uz četriem pamatprincipiem: (i) privātīpašuma un privātu uzņēmējdarbības dominānce; (ii) skaidras un saprotamas īpašumtiesības; (iii) institūcijas apmaiņai ar informāciju un īpašumtiesību maiņai; (iv) labvēlīga makroekonomiskā un tiesiskā vide.
- 9 - privatizācija ir nepieciešams priekšnoteikums efektivitātes paaugstināšanai. Tomēr efektivitāte nepalielināsies, ja līdz ar privatizāciju nesekos konkurences attīstības un pārstrukturēšanas pasākumi;
- 10- lauksaimniecības privatizācija notiek ar atšķirīgām metodēm. To izvēle bieži ir bijusi balstīta uz neekonomiskiem pieņēmumiem;
- 11- kooperatīviem lauksaimnieciskajā ražošanā nav vadošā loma tirgus ekonomikā, bet CEV un NVS vismaz vidēja termiņa laika posmā līdzās pastāvēs daudzveidīgi saimniecību veidi;
- 12- efektīva lauku finanšu sistēma ir izšķirošs priekšnoteikums sekmīgai lauksaimniecības darbībai;

- 13- Lauksaimniecības produkciju pārstrādājošo un ražošanu nodrošinošo uzņēmumu privatizācija, pārstrukturēšana un demonopolizācija ir noteicoša, lai CEV un NVS lauksaimniecība kļūtu konkurētspējīga;
- 14- Diskusijas par ES- CEV integrāciju bieži kavē pārlietu liela koncentrēšanās uz integrācijas izmaksām;
- 15- lauksaimniecības integrācija Eiropas Savienībā būtu vieglāka un tās izmaksas būtu mazākas, ja CAP būtu tālāk reformēta pirms pievienošanās;
- 16- efektīvākais veids, kā ES var palīdzēt CEV un NVS lauksaimniecībai, ir tirgus atvēršana un tirdzniecības un ārpus tirdzniecības barjeru atcelšana;

Bertinoro grupa iesaka

♦ visu Eiropas valstu valdībām

- 17- veidot lauksaimniecības politiku atbilstīgi līdzsvarotai un ilgtspējīgai attīstībai, kas ietver gan ekonomisko līdzsvarotību- produktivitāte , kvalitāte un tehnoloģiskās izmaiņas- gan arī vides ilgtspēju, bet, runājot vispārīgāk, kas sekmētu līdzsvaru starp ražošanas pieaugumu un vides kvalitāti;
- 18- integrēt lauksaimniecības politiku kā saskanīgu sastāvdaļu daudz plašākajā lauku un reģionālas attīstības stratēģijā;
- 19- veidot lauksaimniecības politiku, balstoties uz potenciālajām specializācijas un ekonomiskās efektivitātes priekšrocībām, kas palielinātu konkurētspēju un ienākumus no lauksaimniecības;
- 20- atbalstīt reģionālās un daudznacionālās pārtikas drošības sistēmas tā vietā, lai censtos sasniegt pārtikas pašnodrošinājumu katrā atsevišķā valstī ar visiem produktiem;
- 21- samazināt lauksaimniecības protekcionismu un subsīdijas un ierobežot to piemērošanu gan laikā, gan tikai attiecībā uz tām nozarēm, kam pēc pārstrukturēšanas un pielāgošanās jaunajai struktūrai ilgākā laika posmā būtu salīdzinošas priekšrocības;

♦ Eiropas Savienības valstu valdībām

- 22- sākt sarunas ar CEV par to pievienošanos tūlīt pēc starpvaldību konferences nobeiguma;
- 23- turpināt Eiropas Savienības Kopējās lauksaimniecības politikas reformēšanu no tirgus un cenu atbalsta politikas virzienā uz reģionālās attīstības un struktūrpolitiku;
- 24- uzsvērt lielos politiskos un ekonomiskos ieguvumus no CEV- ES integrācijas diskusijās, kas šobrīd ir izkropļotas, pārlietu koncentrējoties uz integrācijas izmaksām priekš Eiropas Savienības nodokļu maksātājiem un lauksaimniekiem;
- 25- piedāvāt skaidras vadlīnijas CEV pievienošanās politikas procesam;
- 26- koncentrēties uz tirdzniecības liberalizāciju kā galveno instrumentu palīdzībai Centrāleiropas un Neatkarīgo valstu savienības valstīm.

♦ Centrāleiropas un Neatkarīgo valstu savienības valstu valdībām

- 27- formulēt lauku attīstības programmu, skaidri norādot prioritātes un stratēģijas;

- 28- sekmēt esošo valsts lauksaimniecības uzņēmumu privatizācijas pabeigšanu; tajā pašā laikā stimulēt jaunu privāto uzņēmumu attīstību;
- 29- radīt tiesisko un ekonomisko sistēmu, kurā dažādas saimniekošanas formas var sacensties un kas nediskriminētu kādu no tām;
- 30- stimulēt kooperatīvu attīstību servisa, apgādes un produkcijas realizācijas jomās;
- 31- stimulēt un reorganizēt lauksaimniecības zinātnes, mācību un kvalifikācijas attīstības dienestus, lai apmierinātu jauno saimniekošanas struktūru vajadzības jaunajos tirgus apstākļos;
- 32- koncentrēties uz makroekonomisko stabilizāciju un apdomīgi veidot kredīta garantiju fondus kā lauksaimniecības kredīta problēmu risinājumu,
- 33- sekmēt lauksaimniecības produkcijas pārstrādes un apkalpojošo uzņēmumu demonopolizāciju un privatizācijas pabeigšanu, kā arī jaunu realizācijas kanālu attīstību, lai uzlabotu ekonomisko vidi lauksaimniecībai;
- 34- paātrināt un efektīvi ieviest Baltajā dokumentā ieteikto harmonizēšanas politiku;

♦ **starptautiskajām organizācijām**

- 35- pārskatīt tehniskās palīdzības principus, lai palielinātu saņēmējvalstu ieguvumu no palīdzības programmām;
- 36- uzlabot koordināciju starp dažādām starptautiskām finansēšanas un palīdzības organizācijām (tas ir, Starptautiskais valūtas fonds, Pasaules banka, Eiropas Rekonstrukcijas un attīstības banka, Eiropas Savienība, FAO), kā arī divpusējās palīdzības programmām.